

Karşınızda Karagöz ile Hacivat!

Ooofff! Haaay Hak!

Aydınlanır sizlerle birlikte sahnemiz, bu ışıkla düşer ak perdeye gölgemiz,
Hayale can katar sevinciniz neşeniz, Karagöz'ü yaşatan sizin içten sevginiz,
Yalancı mumuyla aydınlanmaz perdemiz, hep olacak Karagöz sürecektir neşeniz.

Karagöz, gündelik olayları mizahi bir dille ele alarak kuklalar aracılığıyla seyirciye aktaran bir gölge tiyatrosudur. Karagöz'ün iki temel oyuncusu vardır: Karagöz ve Hacivat. Oyun da zaten adını bu iki karakterden birinden alır.

Karagöz ve Hacivat'ın gerçekte yaşayıp yaşamadığı bilinmiyor. Bir söylentiye göre 14. yüzyılda Orhan Gazi zamanında yaşamışlar. İnşaatta çalışan ve biri demirci diğeri duvar ustası olan ikili, eğlenceli konuşmalarıyla tanınmış. Sürekli birbirleriyle atışır ve çevrelerindeki insanları hem eğlendirir hem de düşündürürlermiş.

Yine söylentiye göre bu iki arkadaşın birbirleriyle olan konuşmaları, atışmaları o kadar çok beğenilmiş ki kuklaları yapılarak bir gösteri oyunu hâline getirilmiş. Eskiden sünnet düğünlerinde, şenliklerde, saray eğlencelerinde hep Karagöz oynatılmış.

Yemek kazanına bakan iki tasvir

Karagöz içinde şiir, müzik, dans, komikleştirilmiş eleştiri ve doğaçlama öykü barındırır. Seyredenleri hem eğlendirir hem de sosyal yaşam hakkında bilgilendirir.

Genellikle yazılı bir metni bulunmaz; oyunun gidişatı oynatıcının yaratıcılığına, bilgi ve becerisine göre şekillenir

Oyunda yalnızca Karagöz ve Hacivat yoktur. Oyunun konusuna göre farklı karakterler oyuna katılır. Perdede ev, bakkal dükkânı, hamam ve benzeri mekânları simgeleyen figürler de kullanılır. Ayrıca çiçek dolu vazo, ağaç, gemi gibi göstermelik adı verilen figürler vardır.

Karagöz, oyunun başrol oyuncusudur. Okula gitmemiş, kolay tepki veren, öfkeli, yalana ve ikiyüzlülüğe dayanamayan gerçekçi bir insandır. Halk diliyle konuşur ve bazı sözcükleri anlamaz ya da anlamaz görünür. Anlamadığı sözcüklere farklı anlamlar verir, oyunun komik unsurlarından biri budur. Sokağa inmediği zamanlarda bile pencereden kafasını uzatarak ya da evin içinden seslenerek işe karışır.

Hacivat ise yarı eğitilmiş, her şeyi tam bilmeyen ama biliyor görünen, ağırbaşlı, kurnaz ve herkesin akıl danıştığı bir kişidir. Yarım bilgisiyle Karagöz'ü hep zor durumda bırakır ve oyun bu şekilde eğlenceli bir hâle gelir.

Karagöz oyununa eskiden "hayal-i zıll", oyunu oynatan kişiye de "hayali" denirmiş. Oyundaki karakterleri temsil eden kuklalar "tasvir", kuklaların oynatıldığı beyaz perde "ayna" olarak adlandırılır.

Bunların dışında zil, tef, düdük gibi oyun içinde müzik ya da ses efektleri yapmaya yarayan aletler kullanılır. Hayalînin yanında "yardak" adı verilen yardımcısı bulunur. Perdeyi aydınlatacak ampul perdenin arkasındadır. Kuklalar perdeye değiştirilerek oynatılır.

Kuklalar deriden yapılır. Önce deri bazı kimyasal işlemlerden geçirilerek şeffaflaştırılır. Bu deriye şekil çizilir ve kesilir. Şekil doğal boyalarla uygun renklerde boyanır. Oynatılacağı zaman arkasına çubuklar takılır.

Kukla ve karagöz sanatçısı, yönetmen Haluk Yüce, şeffaflaştırılmış deriden bir şekil kesiyor.

Kesilmiş şekli işliyor.

Parçaları boyuyor.

Parçaları birleştiriyor.

Oyunda Karagöz ve Hacivat'ın yanı sıra Tuzsuz Deli Bekir, Çelebi, Matiz, Tiryaki, Beberuhi, Arnavut, Yahudi, Rum, Acem, Arap, Kürt, Laz, Kastamonulu, Kayserili, Rumelili, Anadolulu, Efe, Zeybek, Zenne, Soytarı, Frenk, Muhacir ve başka pek çok yardımcı karakter de bulunur. Oyunun konusuna göre bu karakterler perdede yer alır.

Tuzsuz Deli Bekir, oyunun kabadayısıdır. Korkusuz, herkese meydan okuyan, bulunduğu ortama göre davranışlarını ayarlayamayan bir karakterdir. Olaylar karmaşık bir duruma geldiğinde kaba kuvvetle düzeni sağlamaya çalışır.

Beberuhi, çok bilmiş, yaygaracı ve kısa boyludur. En komik karakterdir. Çabuk ve duraksız konuşur, gürültücüdür. Sürekli Karagöz'le uğraşır, onun sırtına biner.

Karagöz oyununda Zenne, tüm kadın karakterleri canlandırır. Oynanan oyuna göre farklı roller üstlenir. Kıyafetleri ve aksesuarları da buna göre değişir.

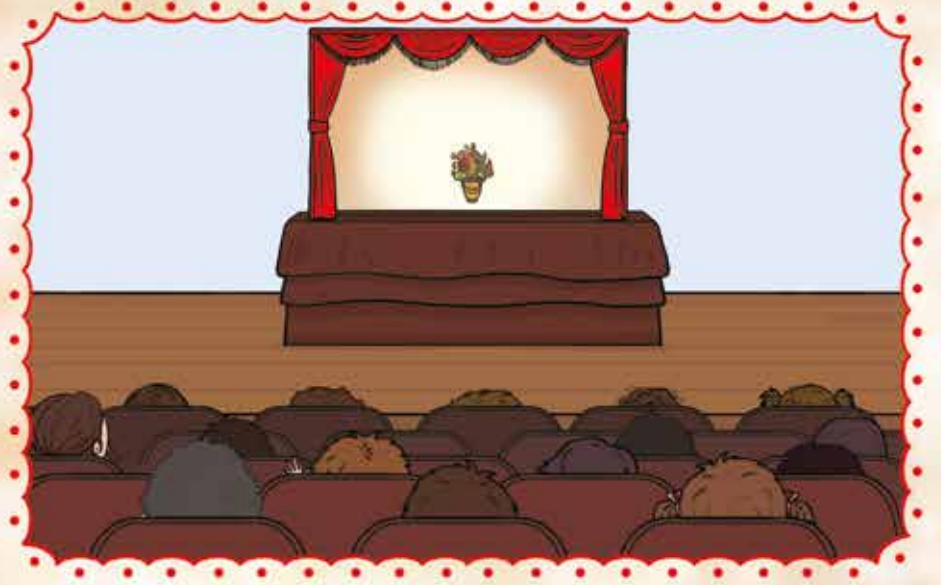
Karagöz, 2009 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'nde Türkiye adına tescillendi. Bu geleneğin yaşatılması, yeni nesillere aktarılması için Bursa'da her yıl Uluslararası Karagöz Kukla ve Gölge Oyunları festivali düzenleniyor. 2017 yılının Kasım ayında bu festivalin 17.si gerçekleştirildi. Karagöz'ün 500. yılı kutlandı ve çocuklar için atölye çalışmaları yapıldı, seminerler düzenlendi.

Geleneksel Karagöz oyununun yanı sıra dünyanın çeşitli ülkelerinden farklı tekniklerle kukla gösterileri yapıldı ve gölge oyunları sergilendi.

Bursa'da gölge oyunlarının yeniden canlandırılmasına ve unutulmamasına katkıda bulunmayı amaçlayan bir Karagöz Müzesi bulunuyor. Bu müzede gösteri salonu, Karagöz - Hacivat galerisi, kukla galerisi, kütüphane ve kukla yapım atölyesi bulunuyor.

Karagöz, belirli bölümlerden oluşur. Siz de bir Karagöz oyunu yazmak ve oynatmak isterseniz aşağıda verdiğimiz bilgilerden yararlanabilirsiniz. Gündelik bir konu belirleyin ve başlayın yazmaya...

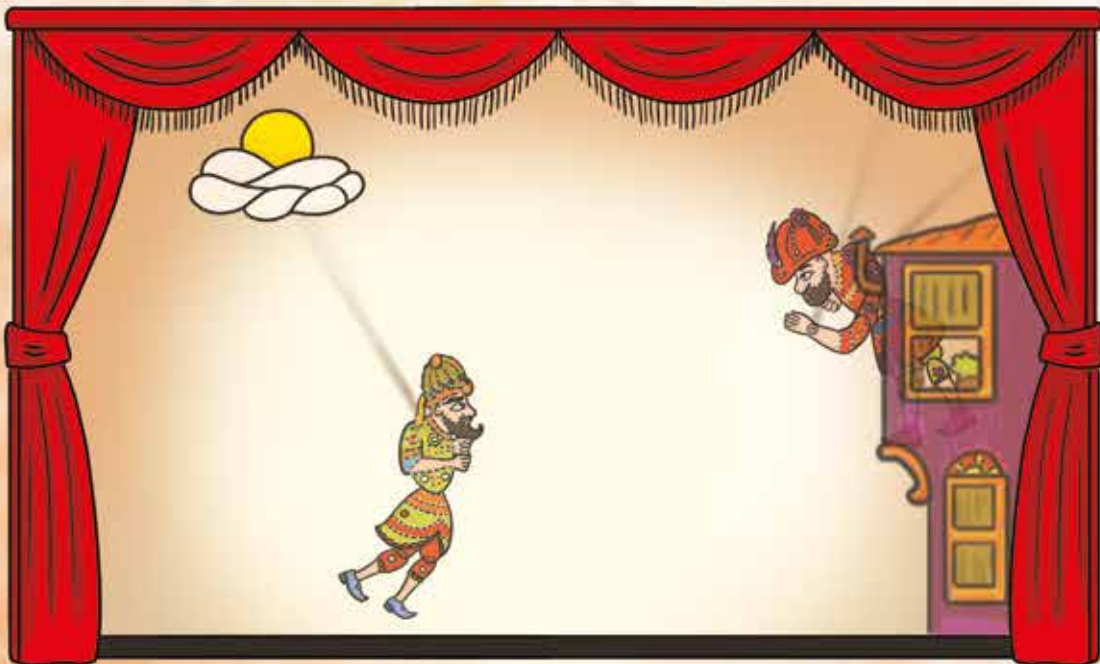
Hayalî, oyunun başlama zamanı gelince perde arkasına geçer, kuklaları kontrol eder. Salonun ışıkları kapatılır ve perdenin ışığı yanar. Perdenin ortasında bir göstermelik durur. Çingirak sesiyle oyunun başladığı seyirciye haber verilir ve göstermelik tef sesiyle kaldırılır.

Oyun, mukaddime, muhavere, fasıl ve bitiş bölümlerinden oluşur. Oyunun giriş bölümü mukaddimedir. Hacivat şarkı söyleyerek perdeye gelir ve perde gazelini okur.

Off... Hay Hak!
Çiçeklerle süslenmiş bahara benzer perdemiz
Seyredenler zevk alır gülsâra benzer perdemiz
Etrafına toplanınca mini mini yavrular
Kelebekler çiçeklere üşüşmüşe benzer perdemiz
Dilerim ulu tanrıdan gülen yüzünüz solmasın
Sizin gülen yüzünüzle güle benzer perdemiz.

Hacivat "Ah bana bir eğlence, medet." diye seslenir. Karagöz camdan uzanır ve bağırdığı için Hacivat'la atışır. Karagöz aşağı iner ve Hacivat kaçar. Karagöz, kendi kendine söylenir. Sonunda "Bir daha gel bak ben sana neler yaparım." der demez Hacivat gelir. Hacivat'ın gelmesiyle giriş bölümü olan Mukaddime biter.

Sonrasında muhavere bölümü başlar. Karagöz ile Hacivat arasında söze dayalı yanlış anlamaların olduğu bir konuşma gerçekleşir. Bu bazen eğlenceli bir tekerleme şeklinde de olabilir.

Asıl öykünün anlatıldığı bölümün adı fasıldır. Fasilin sonunda, oyunda yer alan diğer oyuncular perdeden ayrılır; yalnızca Karagöz ile Hacivat perdede kalır.

Hacivat "Aman Karagözüm nedir bu işler?" der, Karagöz ise "Kafanı kırsın geyiklerle keşişler." deyip Hacivat'a kızar. Bunun üzerine Hacivat "Yıktın perdeyi eyledin viran, varayım sahibine haber vereyim heman." der ve seyirciyi selamlayarak çıkar. Karagöz de "Her ne kadar sürç-i lisan ettikse affola." der ve o da seyirciyi selamlayarak çıkar. Perde arkasındaki ışığın sönmesiyle oyun sona erer. Bir sonraki oyunun duyurusu yapılır. Bu bölümün adıysa bitiştir.

Yazımızın hazırlanmasına katkılarından dolayı kukla ve karagöz sanatçısı, yönetmen Haluk Yüce'ye teşekkür ederiz.

Gülnur Geçmiş
Çizim: Esra Oğunday Bakır
Görseller: iStock